

<http://dx.doi.org/10.16926/rp.2022.14.04>

Mariusz RZESZUTKO

<https://orcid.org/0000-0001-9231-6392>

Konflikt o niskiej intensywności: sytuacja rosyjsko-gruzińska po 2008 r.

Streszczenie

Podpisanie 12 sierpnia 2008 r. przez wszystkie strony konfliktu rosyjsko-gruzińskiego tzw. sześciopunktowego porozumienia oraz porozumienia o środkach wykonawczych do sześciopunktowego planu spowodowało uznanie konfliktu rosyjsko-gruzińskiego za zamrożony. Kolejni „niewyraźni” politycy wybierani na stanowisko prezydenta i premiera sprawili, że Gruzja i jej problem zostały zapomniane na arenie międzynarodowej i przez światowe mass media. Uznanie takiego statusu jedynie ośmieliło Federację Rosyjską, prowadząc do podjęcia przez nią kolejnych kroków w obszarze okupowanych republik, a w dalszej perspektywie także przestrzeni bliskiej zagranicy. Co więcej, mimo oficjalnego statusu zamrożenia aktywna faza konfliktu była i pozostaje wciąż podtrzymywana przez Federację Rosyjską poprzez utrzymywanie na terytoriach okupowanych Gruzji baz wojskowych i straży granicznej, jak również przez prowadzenie z *de facto* władzami separatystycznymi procesu graniczenia (tzw. borderyzacji). Skokowe wzrosty napięć na tzw. nieuznawanych granicach wskazują, że żadna ze stron nie chce tolerować dalszego pogarszania się sytuacji bezpieczeństwa w tym obszarze. W świetle ostatnich wydarzeń, w tym ponownej agresji Rosji na Ukrainę, przeciągający się konflikt rosyjsko-gruziński, choć o niskiej intensywności, powinien w sposób szczególny powrócić do agendy rozmów Rosji z Zachodem.

Słowa kluczowe: Gruzja, konflikt rosyjsko-gruziński, konflikt, graniczenie, borderyzacja.

Wstęp

Wraz z upadkiem Związku Radzieckiego zakończył się, utrwalany od końca II wojny światowej, dwubiegunowy porządek międzynarodowy. Towarzyszyło mu pojawienie się nowych niepodległych państw, w tym Federacji Rosyjskiej jako jego prawnego sukcesora. Początkowa euforia powodowana współpracą z

Zachodem, wynikającą z doktryny „nowego myślenia” Gorbaczowa¹, szybko zmieniła trajektorię w wyniku pogarszającej się sytuacji ekonomicznej Rosjan i rozpadu Układu Warszawskiego. Pewną stabilizację zdawał się przywracać przejmujący władzę w Federacji Rosyjskiej Władimir Putin, który nie tylko skonsolidował i scentralizował władzę, ale wprowadzanymi zmianami umożliwił Rosji powrót do prowadzenia polityki ukierunkowanej na odnowienie jej pozycji w gronie mocarstw². Istotnym czynnikiem w tym procesie miało być prawo do utrzymania strefy wpływów w krajach tzw. bliskiej zagranicy. Kraje byłego Związku Radzieckiego, z uwagi na wspólną przeszłość oraz inwestycje w nich prowadzone, miały dawać Rosji nie tylko monopol na współpracę, ale także stanowić strefę buforową, oddalając potencjalne zagrożenia płynące z zewnątrz. Nadzieję na osiągnięty w tej sprawie, za cichym przyzwoleniem Zachodu, konsensus rozwiął przystąpienie Litwy, Łotwy i Estonii do NATO oraz kolorowe rewolucje³ w przestrzeni poradzieckiej – w Gruzji, na Ukrainie oraz Białorusi. Wydarzenia te niebezpiecznie oddalały stabilizację relacji z państwami tzw. bliskiej zagranicy na rzecz pogłębiającej się ich współpracy z Zachodem.

Mając na uwadze charakter, a także prozachodnie idee przyświecające organizatorom rewolucji, Rosja uznała te wydarzenia za wytwór Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. oraz innych państw zachodnich, które stanowią istotne zagrożenie dla polityki bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. Zdaniem Rosji, państwa Zachodu zwiódły Kreml, prowadząc ofensywną politykę u jego granic m.in. poprzez zapraszanie krajów sąsiednich do integracji z NATO i UE, szkoląc i dostarczając im środki na przeprowadzenie transformacji. W swoim przemówieniu w Monachium w 2007 r. Władimir Putin odrzucił proponowany przez Zachód porządek bezpieczeństwa, oskarżając Stany Zjednoczone Ameryki Płn. o próbę stworzenia stanu jednobiegunowego, nieatrakcyjnego dla wielu państw⁴. Wkrótce po konferencji nastąpiło naruszenie przez Kreml większości umów podpisanych przez Zachód z Moskwą, w tym o powstrzymaniu się od użycia siły, rezygnacji ze zmiany granic przy użyciu siły i przymusu czy potwierdzenia suwerenności państw i ich prawa do wyboru własnych systemów politycznych i gospodarczych oraz sojuszy bezpieczeństwa⁵. Rosję zaniepokoiły także ustalenia

¹ M. Горбачёв, *Перестройка и новое мышление для нашей страны и для всего мира*, Москва 1988.

² W. Marciniak, *Rozgrabione imperium. Upadek Związku Sowieckiego i powstanie Federacji Rosyjskiej*, Arkana Historii, Kraków 2004.

³ Y. Nikitina, *The „Color Revolutions” and „Arab Spring” in Russian Official Discourse*, „Connections. The Quarterly Journal”, winter 2014, vol. 14, nr 1.

⁴ K. Volker, D. Fried, *The Speech in Which Putin Told Us Who He Was*, „Politico. Magazine”, Opinion, 18.02.2022, <https://www.politico.com/news/magazine/2022/02/18/putin-speech-wake-up-call-post-cold-war-order-liberal-2007-00009918> [dostęp: 13 maja 2022].

⁵ W 2008 r. Rosja dokonała zbrojnej agresji na Gruzję, wymieniła stacjonujący tam tzw. personel pokojowy na regularną armię, utworzyła bazy wojskowe, zaś w celu przypieczętowania kontroli nad anektowanymi terytoriami ustanowiła bazy wojskowe i lokalne marionetkowe rządy. Zła-

szczytu NATO w Bukareszcie w 2008 r. Choć bez wiążących zobowiązań, dały nadzieję Gruzji i Ukrainie na przystąpienie do sojuszu w przyszłości. Zdecydowana i prozachodnia polityka gruzińskiego prezydenta Mikheila Saakashvili'ego doprowadziła do znacznego pogorszenia się relacji rosyjsko-gruzińskich, przywracając sporadyczne incydenty zbrojne między siłami zbrojnymi Gruzji a separatystami z republik Osetii Południowej i Abchazji oraz wojskami interwencyjnymi Rosji. W lipcu 2008 r. Gruzja przeprowadziła z NATO ćwiczenia z obszaru interoperacyjności i współpracy w zakresie bezpieczeństwa teatru działań, co Rosja odczytała jako bezpośrednie zagrożenie dla utrzymania interesów w obszarze bliskiej zagranicy. W wystąpieniu wygłoszonym w czasie ćwiczeń, prezydent Gruzji mówił o potrzebie wyrównywania standardów, zapoznania się z samodzielnym podejmowaniem decyzji i swobodnym myśleniem – to jest czynnikami, które Kreml uznawał za nieakceptowalne w swojej polityce wobec postradzickich republik. Trwające w ostatnich dniach lipca i na początku sierpnia 2008 r. wzajemne prowokacje gruzińsko-osetyjsko-rosyjskie doprowadziły do wybuchu pełnowymiarowej wojny. 8 sierpnia 2008 r. Gruzja dokonała ostrzału rosyjskich sił stacjonujących na terenie konfliktu gruzińsko-osetyjskiego od 1992 r., co Rosja uznała za ostrzał sił pokojowych. W konsekwencji stoczonych walk, 26 sierpnia 2008 r. Rosja uznała niepodległość Abchazji i Osetii Południowej, nad którymi sprawowała *de facto* kontrolę od lat 90., co wpłynęło na zmianę sytuacji nie tylko na Południowym Kaukazie, ale w całym międzynarodowym systemie bezpieczeństwa. Od tamtego momentu Rosja kontynuuje utrzymywanie swoich wojsk w separatystycznych republikach bez zgody Tbilisi, *de facto* okupując 20% gruzińskiego terytorium.

mała tym samym umowę NATO-Rosja zawartą w 1997 r., w której Pakt Północnoatlantycki zobowiązał się do nierozmieszczania na stałe znaczących sił w Europie Środkowej i Wschodniej, za co Federacja Rosyjska zobowiązała się do niepodejmowania agresji przeciwko sąsiadom. W 2014 r. dokonała zbrojnej agresji na Ukrainę, anektując Krym i kontynuując próby zagarnięcia jej wschodnich terytoriów przy jednoczesnym powtórzeniu gruzińskiego scenariusza, pogwałcając tym samym liczne zasady prawa międzynarodowego. Złamała także umowy bilateralne z Ukrainą - przede wszystkim umowę gwarantującą integralność terytorialną z 1994 r. oraz dwustronną umowę w sprawie stacjonowania rosyjskiej Floty Czarnomorskiej z 1997 r. Naruszyła też traktat INF i zaczęła odmawiać zezwoleń przelotów, łamiąc Traktat o otwartych przestworzach. Od 2022 r. pod kryptonimem „Z” lub „akcji denazyfikacyjnej” kontynuuje agresję na Ukrainę, usiłując wymóc na niej deklaracje w następującej kolejności: pozostania w strefie państw buforowych Federacji Rosyjskiej, rezygnacji z ambicji przystąpienia do NATO i UE, rezygnacji z przystąpienia do NATO, pozostania państwem neutralnym, odrzucenia obecnych władz i przywrócenia prokremlowskich polityków usuniętych w czasie tzw. Euromajdanu w 2014 r. Atakami na obiekty cywilne, brakiem respektowania ustanowionych korytarzy humanitarnych, używaniem broni zakazanej międzynarodowymi konwencjami Rosja złamała międzynarodowe prawo humanitarne. Ponadto działania sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej na Ukrainie wyczerpują znamiona ludobójstwa, określonego w art. 2 Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa oraz art. 6 Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego.

Sześciopunktowy plan przełomem w postrzeganiu konfliktu

Choć pierwotny projekt propozycji rozwiązania konfliktu rosyjsko-gruzińskiego, zaproponowany przez prezydencję Unii Europejskiej (UE), zakładał podkreślenie pełnego poszanowania dla suwerenności i integralności terytorialnej Gruzji, 12 sierpnia 2008 r. przy pomocy mediacji państw UE strony uzgodniły tzw. sześciopunktowy plan zawieszenia broni⁶. Celem projektu było ograniczenie strat i wstrzymanie działań zbrojnych za cenę daleko idących ustępstw wobec poszanowania gruzińskiej integralności terytorialnej. Strony konfliktu (Abchazowie, Osetyńcy, Gruzini i Rosjanie) zobowiązywały się do natychmiastowego zaprzestania działań wojennych oraz używania przemocy⁷. Siły rosyjskie i gruzińskie miały wycofać się do pozycji, które zajmowały przed wybuchem konfliktu, umożliwiając dostarczenie pomocy humanitarnej potrzebującym. Strony godziły się także na otwarcie międzynarodowej debaty w zakresie bezpieczeństwa i stabilizacji obu separatystycznych republik, jednak bez możliwości określenia ich przyszłego statusu. Zdaniem ówczesnego prezydenta Federacji Rosyjskiej Dimitra Miedwediewa, głos ten powinien należeć do społeczności abchaskiej i osetyńskiej, z czym nie godził się prezydent Gruzji Mikheil Saakashvili.

W świetle szybko osiągniętych namacalnych postępów negocjacyjnych, dużym zaskoczeniem okazało się uznanie przez Federację Rosyjską 26 sierpnia 2008 r. suwerenności Abchazji i Osetii Południowej. Wywołało to falę sprzeciwów i wyrazów potępienia ze strony państw europejskich, jednak nie przełożyło się na podjęcie żadnych wymiernych kroków wobec Moskwy. Już 8 września 2008 r. strony konfliktu podpisały porozumienie o środkach wykonawczych do sześciopunktowego planu, a świat uznał konflikt rosyjsko-gruziński za zamrożony. Obarczony winą za porażkę w wojnie, rząd Saakashvili⁸ został zamieniony na rząd Gruzjińskiego Marzenia – liberalny i skupiony na odnowieniu konstruktywnej współpracy z Rosją. Kolejni „niewyraźni” politycy wybierani na stanowisko prezydenta i premiera sprawili, że Gruzja i jej problem zostały zapomniane na arenie międzynarodowej. Dodatkowo UE silnie uwierzyła w to, że tzw. sześciopunktowy plan przyniósł realny kres wojnie rosyjsko-gruzińskiej. Uznanie takiego statusu jedynie ośmieliło Federację Rosyjską i doprowadziło do podjęcia przez nią kolejnych kroków w obszarze okupowanych republik, a w dalszej perspektywie – także przestrzeni bliskiej zagranicy.

⁶ *Protokol on Agreement (The Medvedev-Sarkozy-Saakashvili plan)*, „Journal of Peace Research”, PA-X: Peace Agreements Database, The University of Edinburgh, <https://www.peaceagreements.org/view/724>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

⁷ *Background: Six-Point Peace Plan for the Georgia-Russia Conflict – Georgia*, „ReliefWeb”, <https://reliefweb.int/report/georgia/background-six-point-peace-plan-georgia-russia-conflict>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

⁸ T. De Waal, *The Still-Topical Tagliavini Report*, „Carnegie Endowment for International Peace”, <https://carnegiemoscow.org/commentary/61451> [dostęp: 18 maja 2022].

Podtrzymywanie aktywnej fazy konfliktu

Mimo wyrażania przez państwa UE poważnego zaniepokojenia⁹, Rosja już w 2009 r. zrealizowała zapowiedź budowy baz wojskowych w Abchazji i Osetii Południowej¹⁰, wysyłając tam nie tylko regularne wojsko, ale także rosyjską straż graniczną. W reakcji na te działania przewodniczący Komisji Europejskiej José Manuel Durão Barroso wezwał Rosję do przeprowadzenia konstruktywnych negocjacji z Tbilisi. Zabieg ten był równoznaczny z brakiem podjęcia jakiegokolwiek reakcji i stanowił dla Kremla czytelny sygnał o braku przeszkód w kontynuacji polityki zacieśniania kontroli nad obszarem bliskiej zagranicy. Od początku 2009 r. Rosja i *de facto* separatystyczne władze rozpoczęły prace nad wytyczeniem „suwerennego terytorium” Abchazji i Osetii Południowej. Działania te w międzynarodowej terminologii otrzymały nazwę borderyzacji lub graniczenia (od ang. *border* – granica), zaś przez rząd i społeczeństwo gruzińskie nazwane są pełzającą okupacją¹¹.

Za elementy procesu borderyzacji należy przyjąć instalację lub modernizację wszelkiego rodzaju instalacji, także prowizorycznych, które umożliwiają fizyczne oddzielenie nieuznawanych terytoriów od terytorium administrowanego przez Tbilisi. Termin obejmuje zarówno instalację ogrodzeń, tablic informacyjnych i ostrzegawczych, sprzętu służącego do inwigilacji i nadzoru, sprzętu dla rozpoznania elektromagnetycznego, źródeł rozpoznania osobowego, w tym punktów obserwacyjnych, kontrolnych, punktów tzw. przejścia granicznego należących do Osetii Południowej/Abchazji i Federacji Rosyjskiej, wykopanych okopów i pogłębianych rowów, jak i zaoranych areałów wzdłuż spornych administracyjnych linii granicznych, uniemożliwiających miejscowej ludności swobodne przemieszczanie się między obiema stronami. Początkowo w procesie graniczenia wykorzystywano prymitywne i tanie metody kontroli. Z upływem czasu dołączono do tego instalację systemów inwigilacji i nadzoru, mobilne systemy patrolowe nadzoru w czasie rzeczywistym oraz rozpoznanie osobowe. Choć w pierwotnych założeniach proces w dużej mierze miał charakter psychologiczny i charakteryzował się niską intensywnością, stanowił formę nacisku na Gruzję oraz prowadził do sporadycznych napięć na linii nieuznawanych granic. Od momentu powołania w obu separatystycznych republikach tzw. Parlamentarnych Komisji ds. Demar-

⁹ D. Lazarová, *Czech EU Presidency Concerned by Russian Plans for Abkhazia and South Ossetia*, „Radio Prague International”, <https://english.radio.cz/czech-eu-presidency-concerned-russian-plans-abkhazia-and-south-ossetia-8428483>, [dostęp: 29 maja 2022].

¹⁰ D. Batashvili, *Russian military forces: interactive map*, „Rondeli Foundation. Georgian Foundation For Strategic And International Studies” (GFSIS), <https://gfsis.org.ge/maps/view/russian-military-forces>, [dostęp: 13 maja 2022].

¹¹ *Borderization – Creeping Occupation*, „Rondeli Foundation. Georgian Foundation For Strategic And International Studies”, <https://gfsis.org.ge/maps/view/georgian-territories-occupied-by-russia> [dostęp: 3 lutego 2022].

kacji graniczenie przybrało fizyczny wymiar, prowadząc do licznych naruszeń prawa międzynarodowego, międzynarodowego prawa humanitarnego oraz po-
gwałcenia praw człowieka¹². Ta forma odseparowania tzw. niezawisłego teryto-
rium separatystycznych republik uznana została za ich strategiczny priorytet
i żywotny interes, choć aż do 2017 r. borderyzacja wciąż odbywała się selektyw-
nie i nieregularnie. Od roku 2019 aż do ponownej agresji Rosji na Ukrainę w lu-
tym 2022 r. dostrzegalne było wyraźne przyspieszenie procesu i jego instrumen-
talizacja w walce z prozachodnimi aspiracjami Gruzinów¹³. Rosyjskie służby gra-
niczne kontynuowały dokonywanie nielegalnych zatrzymań gruzińskich obywa-
teli pochodzenia osetyńskiego i gruzińskiego, skazując ich na karę wieloletniego
pozbawienia wolności za tzw. nielegalne przekraczanie granicy. Procesowi gra-
niczenia towarzyszyło często przejmowanie nieruchomości i własności oraz za-
straszanie ludności lokalnej – co znalazło potępienie m.in. w raporcie Amnesty
International z 2019 r.¹⁴

Zarówno w przypadku Abchazji, jak i Południowej Osetii nie ma pełnej zgod-
ności co do przebiegu administracyjnych linii granicznych (*de facto* granic), gdyż
uzgodnienie oznaczałoby dla strony gruzińskiej *de iure* zaakceptowanie utraty
swoich terytoriów. Fakt ten jest wykorzystywany przez Federację Rosyjską oraz
de facto władze separatystycznych republik, które proponują kilka alternatyw-
nych wersji tzw. granic, co sprzyja generowaniu napięć¹⁵ oraz umożliwia ich in-
strumentalizację w negocjacjach z Tbilisi. Procesowi towarzyszą nierozzerwalnie
kampanie hybrydowe i dezinformacyjne, podważające wiarygodność UE, USA
i NATO, jak również moc sprawczą i realne możliwości ochrony mieszkańców
przez rząd i siły zbrojne Gruzji. Proceder graniczenia dokonywany przez siły ro-
syjskie i separatystyczne nie tylko podważa suwerenność i integralność teryto-
rialną Gruzji, ale także znacznie komplikuje i odsuwa w czasie potencjalne poko-
jowe rozwiązanie konfliktu.

Do znacznej eskalacji konfliktu rosyjsko-gruzińskiego doszło dwukrotnie
w 2019 r. W czerwcu miały miejsce tzw. protesty czerwcowe¹⁶, spowodowane
wystąpieniem w gruzińskim parlamencie rosyjskiego wysłannika i członka partii
komunistycznej Serieya Gavrilova, który w czasie obrad Zgromadzenia Parla-

¹² Georgia: Behind barbed wire: Human rights toll of "borderization" in Georgia, „Amnesty Inter-
national”, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur56/0581/2019/en/> [dostęp: 17 maja 2022].

¹³ E. Lomia, *Georgian Ethnopolitical Conflict as a Subject of Confrontation Between the USA and Russia*, „Journal of Liberty and International Affairs, Institute for Research and European Studies” 2021, Bitola 7, no. 2, doi: 10.47305/JLIA21720090I.

¹⁴ Georgia: Behind barbed wire: Human rights toll of "borderization" in Georgia, op. cit.

¹⁵ М. Абайти, А. Джиоева, *Споры о границе усугубили политический кризис в Южной Осетии*, „Кавказский Узел”, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/370546/> [dostęp: 12 maja 2022].

¹⁶ F. Mijalska, J. Kardaś, *The Basis of Social Protests in Georgia in 2019*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2021, nr 4, doi:10.14746/ssp.2020.4.1.

mentarnego Państw Prawosławnych zajął fotel Przewodniczącego Parlamentu. Zachowanie to odczytano jako manifestację próby zachowania politycznej zwierzchności nad Gruzją i wywołało masowe protesty w kraju. Dodatkowym czynnikiem zaostrzającym reakcję publiczną był fakt złożenia przez Gavrilova przed przyjazdem do Tbilisi kilku oficjalnych wizyt i spotkań z *de facto* władzami Abchazji i Południowej Osetii. Oburzenie spotęgowała również brutalność policji starającej się, na wezwanie partii rządzącej, spacyfikować protestujących. W odpowiedzi na antyrosyjskie protesty Władimir Putin podpisał dekret o zawieszeniu lotów między Rosją a Gruzją, co poważnie wpłynęło na stan gruzińskiej turystyki¹⁷.

We wrześniu 2019 r. sytuacja na linii demarkacyjnej między Gruzją a Południową Osetią osiągnęła punkt krytyczny w związku z ustanowieniem przez siły gruzińskie punktu kontrolnego w rejonie Chorchana-Tsnelisi¹⁸, znanego jako punkt sporny ze względu na znajdujące się tam złoża naturalne. Południowa Osetia wezwała Tbilisi do usunięcia instalacji ze skutkiem natychmiastowym, jednak w związku z brakiem reakcji, *de facto* władze zbudowały nowe punkty obserwacyjne na terytorium administrowanym przez Tbilisi, naruszając tym samym *de facto* granice. Dodatkowo, w celu wzmocnienia przesłania, zamknęto *de facto* przejścia graniczne, uniemożliwiając tym samym komunikację i przemieszczanie się miejscowej ludności. Choć oficjalnie Federacja Rosyjska powstrzymała się od ingerencji, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rosji oskarżyło Tbilisi o „prowokację”, zaś nad rozwojem wydarzeń czuwał oficer FSB wysłany z Rosji do Południowej Osetii¹⁹. Pozornie nieznaczące działania w bardzo krótkim czasie doprowadziły do eskalacji mogącej prowadzić do przywrócenia aktywnej fazy konfliktu między Rosją a Gruzją. Obie strony osiągnęły punkt, w którym wycofanie się lub ustąpienie pociągałoby za sobą poważne konsekwencje i w sposób znaczący mogłoby wpłynąć na jego postrzeganie przez aktorów zewnętrznych. Dzięki udziałowi Misji Obserwacyjnej Unii Europejskiej w deeskalacji napięć udało się przywrócić akceptowalną formę stabilności. Obecnie konflikt pozostaje w fazie uśpienia, ale nie ulega wątpliwości, że żadna ze stron nie będzie tolerować dalszego pogarszania się sytuacji bezpieczeństwa w tym obszarze.

W okresie 2019–2021 rosyjska Straż Graniczna wraz z *de facto* siłami Osetii Południowej i Abchazji wykorzystały pandemię COVID-19 oraz strach, towarzyszący potencjalnym spotkaniom i transmisji wirusa, do znacznego przyspieszenia i wzmocnienia procesu graniczenia. Wszelkie formy przemieszczania się, komunikacji i kontaktów społeczności lokalnych zostały zakazane i uznane za niele-

¹⁷ D. Cenusa, et al., *Russia's Punitive Trade Policy Measures Towards Ukraine, Moldova and Georgia*, CEPS working document 400/2014 (Brussels: CEPS, 2014), <http://www.ceps.eu/book/russia%E2%80%99s-punitive-trade-policy-measures-towards-ukraine-moldova-and-georgia>.

¹⁸ *Chorchana Checkpoint Escalation: An Incident or a Trend?* „Civil.ge”, <https://civil.ge/archives/318406>, [dostęp: 4 maja 2022].

¹⁹ *В Цхинвали назначили нового председателя «Комитета Госбезопасности»*, „Civil.ge”, <https://civil.ge/ru/archives/315993>, [dostęp: 12 maja 2022].

galne, co poważnie naruszało podstawowe prawa człowieka. Obowiązujące do-tychczas tzw. dżentelmeńskie porozumienia umożliwiające ludności przekraczanie *de facto* granic w określonych miejscach zostały unieważnione, zaś obustronny ruch pomiędzy Gruzją a Południową Osetią został zawieszony bezterminowo. W czasie, gdy w Abchazji skupiono się głównie na odnawianiu i wzmacnianiu utworzonych wcześniej instalacji, w Południowej Osetii proces borderyzacji przyspieszył niemal czterokrotnie, skupiając się na instalacji pojedynczych, podwójnych, a w niektórych miejscach nawet potrójnych ogrodzeń, mających uniemożliwić przekraczanie *de facto* granic oraz komunikację wspólnot zamieszkujących obszar. Poza fizyczną instalacją ogrodzeń zwiększono także liczbę urzędów służących do inwigilacji i nadzoru.

W tygodniach poprzedzających i następujących po rozmowie prezydentów Rosji i Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. z grudnia 2021 r. dotyczącej gwarancji bezpieczeństwa²⁰, Południowa Osetia razem z Rosją zintensyfikowały hybrydową kampanię w celu skumulowania napięć wzdłuż *de facto* granic. Elementem kampanii psychologicznej był m.in. „kontrolowany wyciek” informacji nt. planowanych roszczeń terytorialnych wobec części dyskusyjnych obszarów. Ze strategicznego punktu widzenia jej celem było wsparcie rosyjskiej retoryki w kontekście ochrony strefy wpływów. Między listopadem a grudniem 2021 r. tzw. Komisja ds. Demarkacji upubliczniła serię map dotyczących terenów będących przedmiotem sporu z terytorium administrowanym przez Tbilisi. Dzięki zmianie tzw. granicy będącej punktem odniesienia²¹, *de facto* władze Osetii Południowej zyskiwałyby ok 200 km² nowego terytorium. Znacząco wzmożła się retoryka żądania historycznej sprawiedliwości dla Osetyńców oraz oczekiwań delimitacji granic z Gruzją. Wybór miejsc będących przedmiotem dysputy nie był przypadkowy, gdyż uderzał w zwarte wspólnoty, grunty orne i systemy irygacyjne, stanowiące podstawę egzystencji społeczności lokalnej, co mogło doprowadzić do potencjalnego pogorszenia sytuacji na linii Gruzja–Rosja–Południowa Osetia. Do końca 2021 r. media rosyjskie i osetyńskie były bardzo aktywne w obszarze promowania potrzeby wyjaśnienia problemu, jednak od momentu wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej, ogłaszany jako kluczowy, projekt ten wydaje się porzucony. W tym samym czasie znacząco wzrosła aktywność patrolowa, rozpoznanie elektromagnetyczne, nasilił się także proces borderyzacji. W wyniku prowadzonej przez Rosję i Południową Osetię kampanii, morale ludności lokalnej zamieszku-

²⁰ С. Карпунин, *Гарантии безопасности нужны немедленно. Что Путин говорил о внешней политике*, „ТАСС”, 23 december 2021, <https://tass.ru/politika/13284101>, [dostęp: 5 maja 2022].

²¹ Istnieje kilka wersji map odnoszących się do *de facto* terytorium Południowej Osetii. Najpopularniejsze to mapy z 1922 oraz 1984 r. Poza wskazanymi, w zależności od sytuacji, funkcjonariusze straży granicznej Federacji Rosyjskiej i *de facto* władze Abchazji i Osetii Południowej używają od 3 do 5 różniących się między sobą wersji, prowadząc często do kreowania sztucznych napięć między stronami konfliktu.

jącej wskazane obszary, razem z zaufaniem do rządu, Unii Europejskiej i NATO, wyraźnie spadły²².

W wyniku prowadzonego procesu graniczenia separatystycznych republik, obecnie administracyjna linia graniczna z Abchazją liczy ok. 148 kilometrów, z czego ok. 60 km pozostaje przejezdnych. Aż 64% dostępnej części, to jest ok. 38,5–39 km, jest odgrodzone od terytorium administrowanego przez Tbilisi. W przypadku Południowej Osetii długość *de facto* granicy jest niemal trzy razy większa i wynosi 391 km, z czego ok. 230 km jest możliwych do pokonania. Z liczby tej, do maja 2022 r. ok. 38%, to jest 88 km, zostało ogrodzone w sposób znacznie utrudniający lokalnym społecznościom komunikację i przemieszczanie się. Pomiędzy 2019 a 2021 r. proces graniczenia, szczególnie w Południowej Osetii, uległ znacznemu przyspieszeniu. W 2019 r. Straż Graniczna Federacji Rosyjskiej, wraz z *de facto* przedstawicielami Południowej Osetii, zainstalowała ok. 3 km nowego ogrodzenia, w czasie gdy w 2020 r. liczba ta uległa potrojeniu, do ok. 9,5 km, zaś w 2021 r. wzrosła czterokrotnie – do ok. 12 km, dając tylko w ciągu trzech lat dodatkowe 24 km ogrodzenia. Federacja Rosyjska *de facto* przejęła kontrolę zarówno nad procesem graniczenia, patrolowania, dokonywania nielegalnych zatrzymań obywateli gruzińskich osetyńskiego, gruzińskiego i mieszanego pochodzenia, jak i dowodzeniem i kontrolą nad siłami zbrojnymi obu separatystycznych tworów. W zdecydowanej większości odnotowanych przypadków, procesu instalacji infrastruktury oraz urządzeń do inwigilacji i nadzoru także dokonują funkcjonariusze rosyjskiej straży granicznej.

Korelacja napięć rosyjsko-gruzińskich z aktywnością zagraniczną Rosji

W ostatnich trzech latach borderyzacja i towarzyszące jej napięcia na linii gruzińsko-rosyjskiej ulegały czasowej redukcji – zawsze, gdy Federacja Rosyjska zaangażowana była poza swoimi granicami. W okresie pierwszych tygodni sierpnia 2020 r. aktywność wokół administracyjnej linii granicznej znacząco zmalała, co najprawdopodobniej związane było z wydarzeniami na Białorusi oraz potrzebą czasowej relokacji rosyjskich sił i środków. Doniesienia o kolumnach nieoznakowanych ciężarówek zmierzających w stronę białoruskiej granicy były szeroko komentowane i porównywane do nagrań pojazdów jadących w 2014 r. w kierunku granicy z Ukrainą. Na Białorusi trwały wówczas protesty związane ze sfałszowanymi wynikami wyborów prezydenckich, które prezydent Rosji zgodził się opanować w ramach poradzieckiej Organizacji Traktatu o Bezpieczeństwie Zbiorowym²³. Podobne obserwacje ograniczenia napięć i spowolnienia procesu

²² „National Democratic Institute”, „Library of NDI Georgia Public Opinion Research” <https://www.ndi.org/georgia-polls>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

²³ *Ekspert o doniesieniach o pojazdach zmierzających z Rosji na Białoruś*, Polska Agencja Prasowa (PAP), „Onet. Wiadomości. Świat”, 18 sierpnia 2020, <https://www.onet.pl/informacje/one->

graniczenia w Gruzji miały miejsce w czasie konfliktu ormiańsko-azerskiego (wrzesień–listopad 2020 r.), a więc sytuacji, w której Federacja Rosyjska zmuszona była do relokacji sił w ramach tzw. operacji pokojowej w Górskim Karabachu²⁴. Proces graniczenia uległ wyraźnemu spowolnieniu także na początku 2022 r., co przypuszczalnie miało związek z interwencją Rosji w Kazachstanie²⁵ oraz następującą miesiąc po niej wojną rosyjsko-ukraińską²⁶. Kwestie personalne i materiałowe w Osetii Południowej zostały najprawdopodobniej poważnie naruszone przez przeniesienie lub oddelegowanie do wykonywania innych zadań. Z powodu zauważalnego ograniczenia sił i środków działania graniczne zostały jednak zastąpione zwiększoną częstotliwością patroli i relatywnie tanimi metodami oddzielania obu terytoriów (np. wykonywaniem przekopów wzdłuż *de facto* granicy, wzmocnieniami istniejących instalacji i infrastruktury, renowacją dróg i połączeń między bazami, etc.).

Kosztowny pragmatyzm

Choć po rosyjskiej agresji w 2008 r. Gruzja nie wznowiła zerwanych stosunków dyplomatycznych z Moskwą, w bardzo krótkim czasie powróciła do relacji gospodarczych znanych przed tzw. wojną sierpniową. Omijając własne postanowienia, podjęła współpracę z Moskwą na poziomie specjalnych wysłanników, którzy skupili się na wymianie gospodarczej, niemal całkowicie ignorując problem uznania przez Federację Rosyjską suwerenności separatystycznych republik. Powieliła tym samym scenariusz Kazachstanu, gdzie ekonomiczny pragmatyzm wygrał z ideą całkowitego uniezależnienia się od wpływów Rosji.

Zmiana konserwatywnych i prozachodnich władz Zjednoczonego Ruchu Narodowego (UNM) na liberalną partię rządzącą Gruzińskie Marzenie (GD), kierowaną przez prorosyjskiego oligarchę Bidzinę Ivanishvilię, przyczyniła się do szybkiej normalizacji relacji z Kremlm. Nowy gruziński rząd zaproponował tzw. politykę zrównoważonego podejścia, której głównym celem było przywrócenie stosunków gospodarczo-handlowych między skonfliktowanymi państwami. Po

twiadomosci/bialorus-ekspert-o-doniesieniach-o-pojazdach-zmierzajacych-z-rosji-na-bialorus/hrn7fkm,79cfc278, [dostęp: 16 maja 2022].

²⁴ W. Górecki, *Górski Karabach: kapitulacja Armenii, sukces Rosji*, „Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy”, 10 listopada 2020, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2020-11-10/gorski-karabach-kapitulacja-armenii-sukces-rosji>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

²⁵ И. Семиволос, *Что происходит в Казахстане*, „NV New Voice”, 5 stycznia 2022, <https://nv.ua/opinion/kazahstan-protesty-kak-mogut-razvivatsya-sobytiya-v-almaty-rossiya-poslednie-novosti-50206665.html>, [dostęp: 6 maja 2022].

²⁶ N. Parry, *OSCE parliamentarians condemn Russian military action in Ukraine, call for de-escalation at Vienna Winter Meeting*, „OSCE Parliamentary Assembly”, <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/2022/osce-parliamentarians-condemn-russian-military-action-in-ukraine-call-for-de-escalation-at-vienna-winter-meeting>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

zniesieniu przez Rosję embarga na towary gruzińskie, w relatywnie krótkim czasie Moskwa stała się najważniejszym importerem wina, stopów żelaza oraz największym kontrybutorem gruzińskich wpływów z turystyki. W zamian za dobrze prosperującą współpracę rząd Gruzjińskiego Marzenia zdawał się nie zauważać zacieśniającej się współpracy Rosji z *de facto* armiami separatystycznych republik, wzmagających się kampanii dezinformacyjnych, godzących we współpracę ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Płn., Unią Europejską²⁷ oraz NATO, czy nasilającego się procesu borderyzacji²⁸. W konsekwencji problem okupacji separatystycznych republik niemal całkowicie zniknął z agendy rozmów Rosji z Zachodem. W bieżącym formacie współpracy, poprzez uzależnienie gospodarcze, militarną kontrolę obu republik oraz systematycznie narastający w państwie rosyjski *soft power*, to Federacja Rosyjska narzuca kształt i kierunek relacji z Gruzją. Powrót do zasad *business as usual* w sposób zauważalny odbył się kosztem pozostania przez Tbilisi w sferze wpływów i buforowego bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej.

Długoterminowe konsekwencje takiego podejścia są poważne i zobrazowane najlepiej przez przykład rosyjskiej obecności w Kazachstanie, która doprowadziła do znacznego pogorszenia sytuacji wewnętrznej, w tym poważnego kryzysu państwowego. Na wzór kazachski, także i w Gruzji w czasie czerwcowych protestów w 2019 r. obywatele zaczęli zadawać otwarte pytania o niezależność kraju, którego władze nie potrafiąc poradzić sobie z pryncypalną obecnością Rosji okupującej 20% terytorium gruzińskiego, zapraszają do parlamentu przedstawiciela rosyjskiej komunistycznej partii zajmującego w sugestywny sposób fotel przewodniczącego. W 2020 r. decyzją rządu Gruzjińskiego Marzenia, projekt głębokomorskiego portu Anaklia²⁹, który mógł całkowicie przemodelować sytuację geopolityczną w regionie i zagrozić rosyjskiej dominacji, został niespodziewanie porzucony. Decyzję tę, kontrowersyjną i godzącą w żywotne interesy Gruzji, komentowano jako zgodną z interesami Rosji i podjętą pod wpływem rosyjskich czynników. Rok później, w 2021 r., tzw. afera Pandora Papers ujawniła aktywny udział Bidziny Ivanishvili w sabotowaniu projektu Anaklii³⁰. W ramach uspo-

²⁷ *Russian-Occupied Tskhinvali accuses Tbilisi, EUMM Georgia, of collecting biological materials of 'its residents'*, „Agenda.ge”, <https://agenda.ge/en/news/2020/1590>, [dostęp: 12 maja 2022].

²⁸ N. Parry, *OSCE PA human rights leaders deeply concerned about the continued 'borderization' process in Georgia and its impact on local residents*, „OSCE Parliamentary Assembly”, <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/press-2019/human-rights-committee-leaders-deeply-concerned-about-the-continued-borderization-process-in-georgia-and-its-impact-on-local-residents>, [dostęp: 6 maja 2022].

²⁹ *Волкер: порт Анаклия имеет стратегическое значение для Грузии*, „ТАСС”, 11 marca 2019, https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/6207351?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com, [dostęp: 10 maja 2022].

³⁰ *Офшорные доли бидзины иванишвили в Pandora Papers*, „Civil.ge”, 6 października 2021, <https://civil.ge/ru/archives/446652>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

kोजना opinii publicznej rząd podjął decyzję o wzmocnieniu inwestycji w rozbudowę już istniejących portów w Poti, Batumi i Kobuleti, czyniąc z nich centra logistycznego transportu morskiego kraju, nie dorównujące jednak potencjałowi Anaklii.

Gdy po wznowionym konflikcie w Górskim Karabachu (wrzesień–listopad 2020) Rosja zaproponowała bez konsultacji z państwami Kaukazu utworzenie kierowane przez siebie platformy współpracy regionalnej 3+3³¹ (Rosja, Iran, Turcja + Gruzja, Armenia, Azerbejdżan), minister spraw zagranicznych Gruzji David Zalkaliani nie odrzucił tej propozycji, podkreślając, że Gruzja nie może zostawać w tyle regionalnego postępu z powodu przeszłości³². Spotkało się to z oburzeniem Gruzinów oraz dezaprobatą Stanów Zjednoczonych. Choć rząd Gruzińskiego Marzenia odrzucił później możliwość partycypacji Gruzji³³, stanowisko ich ministra spraw zagranicznych zostało negatywnie odebrane przez społeczeństwo.

W sierpniu 2021 r. weszła w życie umowa między służbami bezpieczeństwa Gruzji a białoruskim KGB przewidująca wymianę informacji z zakresu bezpieczeństwa państwa, walki z cyberterroryzmem oraz zwalczania przestępstw przeciw suwerenności i integralności terytorialnej³⁴. W tym samym czasie odbywała się seria spotkań przedstawicieli białoruskiego KGB z przedstawicielami rosyjskiej Służby Wywiadu Zagranicznego, mająca na celu wytyczenie współpracy w zakresie zwalczania „destrukcyjnej aktywności Zachodu”. Mimo zbiegu spotkań, braku poszanowania dla integralności terytorialnej Gruzji, znajdującej się częściowo pod okupacją Rosji, oraz rozważań państw europejskich nad nałożeniem sankcji na Białoruś za sfałszowanie wyborów, zwalczanie opozycji i wolnych mediów, rząd Gruzińskiego Marzenia nie dostrzegał przeszkód we wdrożeniu tej umowy.

Krótko po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. premier Gruzińskiego Marzenia, Irakli Garibashvili, w następujących słowach ustosunkował się do proponowanych sankcji:

Zapoznaliśmy się z działaniami naszych międzynarodowych partnerów w związku z rozpoczęciem działań wojennych na Ukrainie. Mam na myśli wprowadzenie sankcji gospodarczych i finansowych. Chciałbym wyraźnie i jednoznacznie oświadczyć, zważywszy na nasze interesy narodowe i biorąc pod uwagę dobro naszego narodu, Gruzja nie zamierza brać udziału w sankcjach gospodarczych i finansowych. To jeszcze bardziej zaszkodzi in-

³¹ *Russia offers 3+3 format Caucasus regional platform* „Daily Sabah”, 6 października 2021, <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/russia-offers-33-format-caucasus-regional-platform>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

³² *Foreign minister Zalkaliani talks 3+3 platform*, „Civil.ge”, 8 października 2021, <https://civil.ge/archives/447118>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

³³ *Залкалиани: Грузия не будет участвовать в платформе «3+3» „Эхо Кавказа”*, 19 listopada 2021, www.ekhokavkaza.com/a/31569859.html, [dostęp: 8 czerwca 2022].

³⁴ *Соглашение Грузии с КГБ Беларуси вступило в силу*, „Civil.ge”, 14 sierpnia 2021, https://civil-ge.translate.google.ru/archives/436660?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=op,wapp, [dostęp 8 czerwca 2022].

teresom naszego kraju i naszym mieszkańcom. Muszę działać w interesie naszego państwa³⁵.

Zdaniem ukraińskiego wywiadu, przy pomocy umów bilateralnych z Gruzją, Armenią, Azerbejdżanem i Kazachstanem Rosja próbuje minimalizować skutki sankcji poprzez reeksport rosyjskich towarów na rynki międzynarodowe oraz potencjalne przeniesienie części produkcji do tych krajów. Gruzja nie zareagowała także na ataki prowadzone przez rosyjskich dziennikarzy na białoruskich i rosyjskich opozycjonistów, którzy zbiegli do Tbilisi, szukając tam schronienia. Bezsporny pozostaje fakt, że Rosja wciąż uważa Gruzję za swoją strefę wpływów i interesów, zaś jej strategicznym celem jest zablokowanie postępów w zbliżeniu z Unią Europejską, USA oraz NATO. Działania te w ostatnich latach przynosiły coraz większe sukcesy.

Przyszłość separatystycznych republik w świetle wydarzeń na Ukrainie

Pomimo konfliktów wewnętrznych z lat 90. oraz wysyłania przez Rosję tzw. rosyjskich sił pokojowych³⁶, do momentu reorientacji przez M. Saakashvilięgo kursu politycznego Gruzji Moskwa nie zdecydowała się uznać niepodległości Abchazji i Osetii Południowej. Choć w ich tzw. wewnętrznej polityce nie doszło do żadnych przełomowych zmian – wręcz przeciwnie, pogłębiła się zależność wobec Moskwy, uzyskały status niepodległych podmiotów dopiero po wojnie sierpniowej. Mimo posiadania niezależnych struktur, w tym *de facto* armii, niepodległość obu tworów była i jest iluzoryczna. Ich egzystencja w zdecydowanej mierze zależy od rosyjskiego dofinansowania, zaś obrona tzw. terytorium zapewniana jest przez stacjonujące tam rosyjskie siły i funkcjonariuszy straży granicznej. Obie *de facto* republiki są również instrumentalnie wykorzystywane przez Kreml, który posiada tam swoje bazy wojskowe. Pomimo tego, ich podejście do zacieśniania współpracy z Rosją zasadniczo się różni.

W przypadku Południowej Osetii marzenie o połączeniu z Północną Osetią, będącą republiką federacyjną Rosji, jest manifestowane od pierwszego referendum niepodległościowego z 1992 r. i systematycznie powraca w jej dyskursie politycznym. Ostatnią próbę połączenia z Rosją były *de facto* prezydent Anatoli Bibilov podjął w marcu 2022 r., najprawdopodobniej używając referendum jako elementu strategii w zbliżających się *de facto* wyborach prezydenckich³⁷. Choć

³⁵ S. Rusłan, *Gruzja nie dołączy do sankcji Zachodu przeciwko Rosji*, „Rzeczpospolita”, 25 lutego 2022, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35761221-gruzja-nie-dolaczy-do-sankcji-zachodu-przeciwko-rosji>, [dostęp: 8 czerwca 2022].

³⁶ L. Jonson, A. Clive, *Peacekeeping and the Role of Russia in Eurasia*, Routledge, London 2021.

³⁷ *South Ossetia to take legal steps soon for joining Russia — President Bibilov*, „TASS”, 30 marca 2022,

8 maja 2022 r. przegrał w drugiej turze z Alanem Gagloyevem, ostatnim dekretem prezydenckim zdecydował o organizacji zapowiadanego referendum 17 lipca 2022 r. Przejmujący władzę 30 maja 2022 r. Gagloyev oficjalnie ogłosił jednak jego zawieszenie³⁸, aż do momentu zakończenia konsultacji prawnych z Federacją Rosyjską.

W przeciwieństwie do Osetii Południowej Abchazja wyraźnie manifestuje niepodległościowe aspiracje i unika kojarzenia swojej przyszłości z integracją z Federacją Rosyjską. Wykorzystując prawne uniki i bierny opór, kolejne ekipy rządzące w Sokhumi stosunkowo długo potrafiły utrzymać dużą polityczną niezależność od Kremla. Moskwa systematycznie zacieśnia jednak zarówno współpracę, jak i kontrolę nad Abchazją. Zdaniem abchaskiej opozycji, pierwsze próby przejęcia Abchazji na wzór krymski miały pojawić się ze strony Rosji już w 2014 r. Znając nastroje społeczne, ówczesny *de facto* prezydent Alexander Ankvab odmówił takiego rozwiązania, co w konsekwencji kosztowało go utratę stanowiska. W grudniu 2014 r. nowy *de facto* prezydent Abchazji Raul Khajimba podpisał traktat o sojuszu i strategicznym partnerstwie z Rosją, rozszerzający i pogłębiający umowę o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy z 2008 r. Choć nowe porozumienie podkreślało pozorną niezależność Abchazji, wprowadzało szereg zobowiązań do integracji obronności i ochrony porządku publicznego, systemów kontroli granic oraz polityki celnej i socjalnej, w tym systemów emerytalnych z rozwiązaniami istniejącymi w Federacji Rosyjskiej. Nadrzędnym celem dokumentu było stworzenie wspólnej przestrzeni ekonomicznej, kulturowej i bezpieczeństwa. Wypełnienie zobowiązań zaproponowanego modelu integracji oznacza *de facto* rosyjskie przejęcie kontroli nad Abchazją i wchłonięcie jej na wzór państwa związkowego z Białorusią³⁹. Sytuację Abchazji pogarsza chroniczny problem z kryzysem energetycznym, który najprawdopodobniej pogłębiała sama Moskwa, starając się zmusić separatystyczne republiki do przyspieszenia reform w zakresie unifikacji systemów z Rosją⁴⁰. Tylko na przełomie 3 kwartału 2020 r. i pierwszego kwartału 2021 r. Kreml wymógł szereg zmian w zakresie *de facto* prawa wobec rezydujących w Abchazji Rosjan, wzmocnienia i tak już silnej współpracy wojskowej czy umożliwienia prywatyzacji abchaskiego sektora energetycznego.

W czasie protestów na Białorusi (2020–2021) część elit politycznych Federacji Rosyjskiej szukała rozwiązania problemu w debatach o finalizacji procesu peł-

https://tass.com/politics/1429945?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com, [dostęp: 12 maja 2022].

³⁸ Gagloev: *Not right time for referendum on joining Russia*, „Кавказский Узел”, <https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/59086/>, [dostęp: 12 maja 2022].

³⁹ A. Kvakhadze, *The Harmonization of Russian and Abkhazian legislations and Its Significance for the Abkhazian Society and Official Tbilisi*, „Rondeli Foundation. Georgian Foundation For Strategic and International Studies”, 2021.

⁴⁰ I. Tekushev, *Abkhazia's unequal partnership with Russia*, „Open Democracy” 2022, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/abkhazias-unequal-partnership-with-russia/>, [dostęp: 12 maja 2022].

nej unifikacji Białorusi z Rosją. W niedługim czasie pojawiły się również dywagacje nad powiększeniem terytorium o separatystyczne republiki Ukrainy, Mołdowy⁴¹ oraz Gruzji. Na przełomie sierpnia i września 2020 r. rosyjska grupa medialna zorganizowała konferencję prasową, w czasie której pytano abchaskich i osetyńskich reprezentantów politycznych o możliwość przyłączenia separatystycznych republik do Rosji. O ile przedstawiciele Południowej Osetii udzielali odpowiedzi twierdzących, były *de facto* minister spraw zagranicznych Abchazji Maksim Gvinjia negatywnie ustosunkował się do takiej możliwości. Nie wpłynęło to jednak na podejście mediów rosyjskich, zaś podobne pytania i naciski ze strony rosyjskich polityków i abchaskich działaczy, takich jak W. Żyrinowski, A. Prochanow, Z. Prilepin, J. Fiodorow, S. Eremiejew, K. Zatulin V. Arshba, pojawiały się w 2021 r. wielokrotnie. Także entuzjastyczne deklaracje władz osetyńskich ws. możliwości włączenia obu republik do Federacji Rosyjskiej w 2022 r. spotkały się z chłodnym przyjęciem Abchazji. *De facto* władze podkreśliły postrzeganie Rosji wyłącznie jako „strategicznego partnera”, przypominając równocześnie, że *de facto* Konstytucja Abchazji zakłada jej niepodległość, co wsparte zostało przez Federację Rosyjską w 2008 r. i pozostaje głównym celem tzw. narodu abchaskiego.

Podsumowanie

Wydarzenia wojny rosyjsko-gruzińskiej, w tym szczególnie forma blitzkriegu, z jaką przeprowadzono atak na Gruzję, permanentnie prowadzona i pozbawiona jakichkolwiek konsekwencji borderyzacja, bierność Zachodu przejawiająca się wyłącznie w publikowaniu stanowisk o „głębokim zaniepokojeniu”, a także powrót Rosji w relacjach z Gruzją i resztą świata do zasady *business as usual* w trakcie przeciągania się sporu terytorialnego o separatystyczne republiki – przeświadczyły Rosję o słuszności przyjętego kierunku i powrotu do strategii realizacji rozwiązań siłowych jako jedynej skutecznej formy interakcji z Zachodem⁴². Scenariusz zrealizowany w Gruzji Rosja z powodzeniem powtórzyła na Ukrainie, najpierw anektując Krym i wprowadzając siły zbrojne na wschód Ukrainy, by następnie stworzyć kolejne republiki separatystyczne i przejść do udoskonalonego schematu *business as usual* z władzami Ukrainy, UE oraz NATO. Sukcesy tego podejścia spowodowały znaczące wzmocnienie przeświadczenia Rosji o powrocie do grona mocarstw oraz umocnienie poczucie moralnego

⁴¹ M. Świerczyński, *Po co Putinowi nowy front? Świat patrzy teraz na Naddniestrze i Mołdawię*, „Polityka”, 6 maja 2022, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2164471,1,po-coputinowi-nowy-front-swiat-patrzy-teraz-na-naddniestrze-i-moldawie.read>, [dostęp: 11 maja 2022].

⁴² R. Asmus, *A Little War that shook the world: Georgia, Russia, and the future of the West*, 1. ed., New York 2014, <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy1001/2009037705-b.html>.

prawa do ingerowania w politykę wewnętrzną i zewnętrzną państw byłego ZSRR. Zaowocowało to w ostatnich latach m.in. interwencją militarną w Kazachstanie, wysłaniem tzw. sił pokojowych w obszar Górskiego Karabachu oraz pełnowymiarową, kolejną już agresją na Ukrainę. W świetle ostatnich wydarzeń, przeciągający się konflikt rosyjsko-gruziński, choć o niskiej intensywności, powinien w sposób szczególny powrócić do agendy rozmów Zachodu z Rosją. Wydarzenia ostatnich lat związane z przyspieszającym i generującym coraz więcej napięć procesem graniczenia, jak również konfrontacje w spornym obszarze Chorchana–Tsnelisi z przełomu 2019/2020 r. jednoznacznie udowadniają, że konflikt ma tendencję do eskalacji, żadna zaś ze zwaśnionych stron nie zamierza tolerować dalszego pogarszania się sytuacji bezpieczeństwa.

Bibliografia

Monografie

Jonson L., Clive A., *Peacekeeping and the role of Russia in Eurasia*, London 2021.
Marciniak W., *Rozgrabione Imperium: upadek Związku Sowieckiego i powstanie Federacji Rosyjskiej*, Arkana Historii, Kraków 2004.

Горбачёв М., *Перестройка и новое мышление для нашей страны и для всего мира*, Издательство политической литературы, Москва 1988.

Artykuły

Kvakhadze A., *The Harmonization of Russian and Abkhazian legislations and Its Significance for the Abkhazian Society and Official Tbilisi*, „Rondeli Foundation. Georgian Foundation For Strategic and International Studies”, 2021.

Lomia E., *Georgian ethnopolitical conflict as a subject of confrontation between the USA and Russia*, „Journal of Liberty and International Affairs, Institute for Research and European Studies” 2021, vol. 7, no. 2, s. 90–102.

Mijalska F., Kardaś J., *The basis of social protests in Georgia in 2019*, „Środkowo-europejskie Studia Polityczne” 2021, nr 4, s. 5–25.

Nikitina Y., *The „Color Revolutions” and „Arab Spring” in Russian Official Discourse*, „Connections” 2014, s. 87–105.

Źródła internetowe

Russian-occupied Tskhinvali accuses Tbilisi, EUMM Georgia, of collecting biological materials of ‘its residents’, „Agenda.ge”, 21.05.2020, <https://agenda.ge/en/news/2020/1590>, [dostęp: 12 maja 2022].

Georgia: Behind barbed wire: Human rights toll of “borderization” in Georgia, „Amnesty International”, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur56/0581/2019/en/> [dostęp: 17 maja 2022].

- Asmus R., *A Little War that shook the world: Georgia, Russia, and the future of the West*, New York 2014, <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy1001/2009037705-b.html>, [dostęp: 12 maja 2022].
- Batashvili D., *Russian military forces: interactive map*, 7.08.2018, <https://gfsis.org.ge/maps/view/russian-military-forces>, [dostęp: 13 maja 2022].
- Chorchana Checkpoint Escalation: An Incident or a Trend?* „Civil.ge”, <https://civil.ge/archives/318406>, [dostęp: 4 maja 2022].
- В Цхинвали назначили нового председателя «Комитета Госбезопасности»*, „Civil.ge”, <https://civil.ge/ru/archives/315993>, [dostęp: 12 maja 2022].
- Соглашение Грузии с КГБ Беларуси вступило в силу*, „Civil.ge”, 14 sierpnia 2021, https://civil-ge.translate.google.ru/archives/436660?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=op,wapp, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Оффшорные доли бидзины иванишвили в Pandora Papers*, „Civil.ge”, 6 października 2021, <https://civil.ge/ru/archives/446652>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Foreign minister Zalkaliani talks 3+3 platform*, „Civil.ge”, 8 października 2021, <https://civil.ge/archives/447118>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Russia offers 3+3 format Caucasus regional platform* „Daily Sabah”, 6 października 2021, <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/russia-offers-33-format-caucasus-regional-platform>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Borderization – Creeping Occupation*, „Rondeli Foundation. Georgian Foundation For Strategic And International Studies”, <https://gfsis.org.ge/maps/view/georgian-territories-occupied-by-russia> [dostęp: 3 lutego 2022]
- Górecki W., *Górski Karabach: kapitulacja Armenii, sukces Rosji*, „Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy”, 10 listopada 2020, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2020-11-10/gorski-karabach-kapitulacja-armenii-sukces-rosji>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Lazarová D., *Czech EU Presidency Concerned by Russian Plans for Abkhazia and South Ossetia*, „Radio Prague International”, <https://english.radio.cz/czech-eu-presidency-concerned-russian-plans-abkhazia-and-south-ossetia-8428483>, [dostęp: 29 maja 2022].
- „National Democratic Institute”, „Library of NDI Georgia Public Opinion Research” <https://www.ndi.org/georgia-polls>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Parry N., *OSCE PA human rights leaders deeply concerned about the continued ‘borderization’ process in Georgia and its impact on local residents*, „OSCE Parliamentary Assembly”, <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/press-2019/human-rights-committee-leaders-deeply-concerned-about-the-continued-borderization-process-in-georgia-and-its-impact-on-local-residents>, [dostęp: 6 maja 2022].
- Parry N., *OSCE parliamentarians condemn Russian military action in Ukraine, call for de-escalation at Vienna Winter Meeting*, „OSCE Parliamentary

- Assembly”, <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/2022/osce-parliamentarians-condemn-russian-military-action-in-ukraine-call-for-de-escalation-at-vienna-winter-meeting>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Protokol on Agreement (The Medvedev-Sarkozy-Saakashvili plan)*, „Journal of Peace Research”, PA-X: Peace Agreements Database, The University of Edinburgh, <https://www.peaceagreements.org/view/724>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Ekspert o doniesieniach o pojazdach zmierzających z Rosji na Białoruś*, Polska Agencja Prasowa (PAP), „Onet. Wiadomości. Świat”, 18 sierpnia 2020, <https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/bialorus-ekspert-o-doniesieniach-o-pojazdach-zmierzajacych-z-rosji-na-bialorus/hrn7fkm,79cfc278>, [dostęp: 16 maja 2022].
- Background: Six-Point Peace Plan for the Georgia-Russia Conflict – Georgia*, „ReliefWeb”, <https://reliefweb.int/report/georgia/background-six-point-peace-plan-georgia-russia-conflict>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Залкалиани: Грузия не будет участвовать в платформе «3+3» „Эхо Кавказа”*, 19 listopada 2021, www.ekhokavkaza.com/a/31569859.html, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Russia’s Punitive Trade Policy Measures Towards Ukraine, Moldova and Georgia*. With the assistance of Denis Cenusu et al. CEPS working document 400/2014. Brussels: CEPS, 2014. <http://www.ceps.eu/book/russia%E2%80%99s-punitive-trade-policy-measures-towards-ukraine-moldova-and-georgia>.
- South Ossetia to take legal steps soon for joining Russia — President Bibilov*, „TASS”, 30 marca 2022, https://tass.com/politics/1429945?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com, [dostęp: 12 maja 2022].
- Szozzyn R., *Gruzja nie dołączy do sankcji Zachodu przeciwko Rosji*, „Rzeczpospolita”, 25 lutego 2022, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35761221-gruzja-nie-dolaczy-do-sankcji-zachodu-przeciwko-rosji>, [dostęp: 8 czerwca 2022].
- Świerczyński M., *Po co Putinowi nowy front? Świat patrzy teraz na Naddniestrze i Mołdawię*, „Polityka”, 6 maja 2022, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2164471,1,po-co-putinowi-nowy-front-swiat-patrzy-teraz-na-naddniestrze-i-moldawie.read>, [dostęp: 11 maja 2022].
- Tekushev I., *Abkhazia’s unequal partnership with Russia*, „Open Democracy” 2022, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/abkhazias-unequal-partnership-with-russia/>, [dostęp: 12 maja 2022].
- Volker K., Fried D., *The Speech in Which Putin Told Us Who He Was*, „Politico Magazine”, Opinion, 18.02.2022, <https://www.politico.com/news/magazine/2022/02/18/putin-speech-wake-up-call-post-cold-war-order-liberal-2007-00009918> [dostęp: 13 maja 2022].

- De Waal T., *The Still-Topical Tagliavini Report*, „Carnegie Endowment for International Peace”, <https://carnegiemoscow.org/commentary/61451> [dostęp: 18 maja 2022].
- Абайти М., Джиоева А., *Споры о границе усугубили политический кризис в Южной Осетии*, „Кавказский Узел”, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/370546/> [dostęp: 12 maja 2022].
- Волкер: порт Анаклия имеет стратегическое значение для Грузии, „ТАСС”, 11 marca 2019, https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/6207351?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com, [dostęp: 10 maja 2022].
- Gagloev: *Not right time for referendum on joining Russia*, „Кавказский Узел”, <https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/59086/>, [dostęp: 12 maja 2022].
- Карпунин С., *Гарантии безопасности нужны немедленно. Что Путин говорил о внешней политике*, „ТАСС”, 23 december 2021, <https://tass.ru/politika/13284101>, [dostęp: 5 maja 2022].
- Семиволос И., *Что происходит в Казахстане*, „NV New Voice”, 5 stycznia 2022, <https://nv.ua/opinion/kazakhstan-protesty-kak-mogut-rzvivatsya-sobytiya-v-almaty-rossiya-poslednie-novosti-50206665.html>, [dostęp: 6 maja 2022].

Low intensity conflict: the Russo-Georgian situation after 2008

Summary

The signature of the so-called Six-Point Ceasefire Agreement and the Agreement on Measures Implementing to the Six-Point Plan by all parties of the Russian-Georgian conflict, resulted in the international arena considering the Russian-Georgian conflict as frozen. Successive indistinguishable politicians elected as a president and prime ministers have ensured that Georgia and its problem have been forgotten by the international arena and the global mass media. Recognition of such a status has only emboldened the Russian Federation, leading it to take further steps in the area of the occupied republics and, in the longer term, the Near Abroad space. Moreover, despite its official frozen status, the active phase of the conflict has been, and continues to be, maintained by the Russian Federation by keeping military bases and border guards on Georgia's occupied territories, as well as by carrying out a delimitation process (so-called borderisation) with the de facto separatist authorities. The spikes in tensions at the so-called unrecognised borders indicate that neither side wants to tolerate a further deterioration of the security situation in that area. In the face of recent events, including Russia's renewed aggression on Ukraine, the protracted Russian-Georgian conflict, though of low intensity, should notably return to the agenda of Russia's talks with the West.

Keywords: Georgia, Russo-Georgian conflict, conflict, borderization.